

H275 Carl XVI Gustaf, 75 öre blågrön^{1,2}

2020-05-25

Sven Erik Mattsson

Inledning

Häftet H275 Carl XVI Gustaf, 75 öre blågrön har nyligen fått ökat indelning med avseende på nyansen på omslagspappret. Som tidigare indelas H275 först i

- A. Utan text ”Namnchiffer Lennart Askvall” på omslagets sida II
- B. Med text ”Namnchiffer Lennart Askvall” på omslagets sida II

Sedan kommer indelningen med avseende på om inlagan trycks med Cyl I eller II. Då alla inlagor i H275A trycks med Cyl I anges denna inte explicit i beteckningen. Vi har nu de tre varianterna

- H275A
- H275BI
- H275BII

Denna nya indelningen är att omslaget indelas med avseende på

1. gråbrunt papper
2. gulbrunt papper

Följande varianter finns

- H275A1 och H275A2
- H275BI vars omslag alltid har gulbrunt papper och som därför inte anges explicit
- H275BII1, som är den helt dominerande varianten av H275BII.
- H275BII2, som är mycket ovanlig

Det är svårt att särskilja neutrala häften från H275BI och H275BII då skillnaderna i regm måtten är små. Nyansen på omslaget kan som synes ge viss ledning. Om omslaget är gråbrunt så är det H275BII enligt vad som hittills observerats. Ett H275B med ett gulbrunt omslag är bra då det antingen är H275BI eller det ovanliga H275BII2.

För H275 har både den 3:e och 4:e häftesmaskinen använts för att trycka omslaget och häfta in inlagorna. Artikeln redogör för hur man skiljer häften från dem åt och när de har använts. Ritsar på omslaget är också ett hjälpmedel att särskilja H275BI och H275BII. Har ett H275B ritsar på omslaget, typiskt på ytterkanten av sida IV, så är det H275BII1 enligt vad som observerats.

Nedan presenteras först färgkortet och vilka kn som finns i de olika tryckserierna. För det andra diskuteras omslagen: omslagklichéer, häftesmaskiner och RT. Slutligen ges detaljerad information om de olika kn-serierna och vad som karakteriserar dem och vilka kn-tusental som är kända.

¹ Publicerad i Häftessamlaren, Nummer 4 (168), dec 2019. 2012-10-27: Uppdaterat förteckningarna över kända kn-tusental.

² Uppdaterad 2020-01-27: Nytt kn-tusental för TS 9

Uppdaterad 2020-05-25: Nytt kn-tusental för TS 8

Färgkortet

Vid tryckningen av frimärksbanan förde Postverkets frimärkstryckeri något som de kallade *färgkort* för att hålla ordning på tillgången av aktuell färg. Det är ett kartotekskort i liggande A5-format. En kopia av färgkortet för H275 finns i figur 1.

Valör o. format		Typ/utrustning		Färg				
L5 öre A		CXLII 9		Bestruket nr 51 = Engelsk Klippan				
Färgnyansen		340 märken = 34 Häften per		papper				
Grön T 19151 B								
Datum	Cyl. nr	Cylinderräkneverk			Färg	Färg	Färg	A
		Från nr	Till nr	Summa				
21 11-3 1924	116	340 500	348 800	8 300	274 kg i lager			
21 23-3 1924	"	317 700	352 400	34 700	78 kg i lager			
21 4-6 74	"	728 800	753 000	24 200	902 "			
21 11-9 1924	"	227 400	236 200	8 800	26 " "			
21 26-9-24 74	138	8 700	23 100	14 400	130 " "			
21 2-10 1924	"	37 100	46 200	9 100	98 " "			
21 29-10 1924	"	142 700	149 700	7 000				
21 6-12 1925	"	290 000	325 100	35 100				
21 12-1 1925	"	50 000	74 300	24 300				

Figur 1: Färgkortet för H275

Längst upp till vänster specificeras valör och format samt typ eller namn på frimärket. Under detta specificeras färgnyansen, som för H275 är grön. Till höger ser vi att pappret är Engelsk Klippan nr 51 och att cylindern har 340 märken, dvs. 34 häften per varv. Resten av kortet används för att notera information såsom startdatum och använd cylinder för olika tryckserier. För en tryckserie, TS, noteras startvärde och slutvärde. Skillnaden mellan "Till nr" och "Från nr" ger "Summa", som är antalet varv som tryckcylindern roterat. Denna information ges sammanställd i tabell 1.

Tabell 1: Sammanställning av information från färgkortet för H275.

TS	Tryckpress	Knstil	Datum	Cyl.	Cylinderräkneverk			Antal kn
					Från nr	Till nr	Summa	
1	GII	block	740311	I	340 500	348 800	8 300	14 110
2	GI	antikva	740323	I	317 700	352 400	34 700	58 990
3	GII	block	740604	I	728 800	753 000	24 200	41 400
4		block	740911	I	227 400	236 200	8 800	14 960
5	GI	antikva	740926	II	8 700	23 100	14 400	24 480
		Annan tryckning			23 100	37 100	14 000	23 800
6			741002	II	37 100	46 200	9 100	15 470
7			741029	II	142 700	149 700	7 000	11 900
8			741206	II	290 000	325 100	35 100	59 670
9			750117	II	50 000	74 300	24 300	41 310

Eftersom tryckcylindern hade 2x17 inlagor per varv så får man antalet häften genom att multiplicera ”Summa” med 34. Då vi kommer att arbeta med kn, så har vi istället räknat om till antal kn. Kn trycktes på vart 10:e häfte från nedre delen av cylindern. Antalet kn får man alltså genom att multiplicera ”Summa” med 1.7. Tyvärr bokförde tryckeriet inte kn.

Av färgkortet framgår att två olika tryckcylindrar med nummer 116 och 138 har använts. Utgivningsdag var 29 april 1974 och då det finns förstadagsstämplade häften av H275A med både kn i blockstil och i antikva är kronologin helt klar. Cylindern med nr 116 är den vi alltid har benämnt Cyl I och den med nummer 138 är Cyl II. De svarta linjerna på färgkortet mellan TS 3 och 4 respektive TS 8 och 9 betyder att cylindern har förkromats om.

I vänstermarginalen utanför tabellen står vilka tryckpressar som använts. GI står för 1.a Goebelpressen som har kontrollnummer i antikva och GII står för 2.a Goebelpressen som har kontrollnummer i blockstil. För vidare beskrivning av tryckpressarna se Atlas Häfteshandbok över svenska maskintillverkade posthäften.

Tryckserier och kontrollnummerserier

Informationen om vilka cylindrar och tryckpressar som använts gör det lättare att koppla ihop tryckserierna med kontrollnummerserierna. För tydlighets skull presenteras resultatet direkt i tabell 2 och det motiveras sedan.

Tabell 2: Tryckserier och kontrollnummer.

TS	Häfte	Kn		Lägsta och högsta kända kn	Antal kn	Räkne- verks kn
		stil	delning			
1	H275A	block	helt	05004–19562	14 559	14 110
2		antikva		75877–37780	61 904	58 990
3	H275BI	block		30830–73382	42 553	41 400
4		block		91473–04733	13 262	14 960
5	H275BII1,2	antikva	2.5+2.5, 2+3, 0.5+4.5, helt	38699–63597	24 899	24 480
Annan tryckning					27 496	23 800
6	H275BII1	antikva	helt	91092–04793	13 702	15 470
7				36568–47927	11 360	11 900
8				15895–77093	61 199	59 670
9				1+4	86608–29043	42 436

Överensstämmelsen mellan kända kn och färgkortet är mycket god. Erfarenheter från andra häften pekar på att antalet kn kan vara 5–10% större än vad färgkortet indikerar. Det kan bero på att papper körts genom pressen utan att tryckcylindrarna roterat.

Ett problem med att koppla kn till tryckserier är resterna hoppar mycket på inlagor från tryckpressen GI, som har kn i antikva. För H275BII som alla har kn antikva är det helt klart att finns minst tre tryckserier som har kn runt 40-tusen. Detta har tagits som utgångspunkt för sammankopplingen.

- TS 7 har kn positionen 00.000 i sidled medan övriga med helt kn har positionen 000.00
- TS 8 har mycket kraftiga och svarta kn, medan övriga hela kn på H275BII är betydligt ljusare och svagare
- Det korta avståndet mellan TS 5 och TS 6 har också utnyttjats under antagandet att i det mellantiden tryckts frimärken i samma format, till exempel 2-sidiga 75 öre grön med Carl XVI Gustaf.

Omslag

Indelningen av H275 beskrevs i inledningen. Tabell 3 visar förekomsten av de olika varianterna.

Tabell 3: Förekomst av de olika omslagsnyanserna i tryckserierna.

TS	kn	H275A1	H275A2	H275BI	H275BII1	H275BII2
1	blockstil	X	X			
2	antikva	X	X			
3–4	blockstil			X		
5	antikva				X	X
6–9	antikva				X	

Vid tillverkningen av häftena H275 användes två olika maskiner för tryckning av omslag och inhäftning. De går under beteckningarna den 3:e och 4:e häftesmaskinen. Vi kallar dem i det följande HM3 och HM4. För en allmän beskrivning av häftesmaskinerna se, Atlas Häfteshandbok. För att kunna skilja på H275 gjorda med HM3 och HM4 behöver man känna till att HM3 satte horisontella ritsar på omslagets utsida. För H275 sitter de på ytterkanten av sid IV. Ritsarna är vanligtvis tydliga. RT från HM3 av typ 1; de har tätt tryck och klichén kan vara skadad så att RT har otryckta fläckar eller ”hål”. RT från HM4 har glest tryck och är oftast ojämnt infärgade.

Hur de olika häftesmaskinerna har använts för H275 visas i tabell 4

Tabell 4: Användning av HM3 och HM4 för de olika varianterna av H275.

	H275A1	H275A2	H275BI	H275BII1	H275BII2	TS
HM4	x	x	x	x	x	1–7
HM3				x		8–9

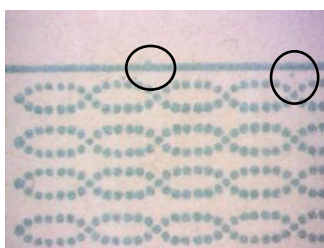
Tyvärr kan vi bara i detalj kartlägga användningen av häftesmaskiner för häften med kn. För flera andra häften har man använt båda maskinerna samtidigt och i vissa fall kört ena bandet i en maskin och det andra bandet i den andra maskinen. Det är kanske mindre trolig i detta fall då som tabellen anger så pekar alla observationer på att HM4 har använts för att inhäфта TS 1–7 och att HM3 har använts för att inhäфта TS 8–9. För ingen av tryckserierna har det observerats häften från båda maskinerna.

Omslagsklichéer

En uppsättning av omslagsklichéer för ytersidan har hittats. Kännetecken för de olika klichéerna finns beskrivna i figur 2. I figur 3 markeras kännetecknen för ytterkliché 10 då det i området finns flera punkter.

Figur 2 Kännetecken på ytterklichéerna 3–10. Kännetecken på 1–2 saknas. Se också figur 3.

Figur 3 Kännetecken på ytterkliché 10.

Den vänstra cirkeln markerar ett kännetecken som är en 1 mm stor grön fläck på ovankanten av ramen.

Det är svårare att hitta kännetecknen på innerklichéerna. En anledning är att där trycktes endast en mindre yta. På sid II dyker det upp en skada på sidan II. Se figur 4.

Figur 4 Skada på en innerkliché i olika stadier från TS 3, TS 7 och TS 9

I TS 3 börjar den som en liten punkt snett upp, 3 mm, till vänster, 3mm, om "U" Utgivningsdag. Skadan växer efter hand. I TS 7 tillkommer ett streck till vänster om "Foto".

För de olika tryckserierna hittar man skadan i häften med olika ytterklichéer enligt tabell 5. Skadan har inte observerats i häften med kn från TS 4. Har häften med kn ytterkliché 4 och 10 från TS 4, men där finns inte skadan. I TS 8–9 sitter skadan i häften med ytterkliché 1. Att det är ytterkliché 1, som vi inte har kännetecken framgår av äkta par och triss.

Tabell 5: Ytterkliché på häften där skadorna i figur 3 finns för olika tryckserier.

TS	3	4	5–7	8–9
Ytterkliché	10		4	1

Ryggtrycken

Tabell 6: Förekomst av RT.

H275	typ	kliché	e [mm]	TS med RT +kn
A1, A2	2	10~*	25–26	1–2
BI	”	10~*	20–21	3
”	”	10~skada	20–21	3
BII1 (BII2)	”	3~*	25–26	5–7
”	”	7~*	15	
BII1	1	3~*	19	
”	”	4~*	17–18	8–9
”	”	5~*	16–17	9
”	”	6~*	16–17	9

I tabell 6 visas förekomst av RT i de olika varianterna av RT. Övre halvan av tabellen rör TS 1–7, där alla häften med kn saknar ritsar och där alla kombinationer RT + kn har RT av typ 2 och därför är inhäftade i HM4. Undre halvan av tabellen rör TS 8–9, där alla häften med kn har ritsar på omslaget och där alla kombinationer RT + kn har RT av typ 1 och därför är inhäftade i HM3. Vi får inte glömma att det finns ett band med inlagor utan kn och hur de har inhäftats har vi mindre kontroll över. När det gäller H275A1, H275A2 och H275BI så har inga häften med ritsar eller RT av typ 1 observerats, så det är med största sannolikhet så att alla dessa inhäftats i HM4. Tyvärr har vi inte funnit någon kombination RT + kn i TS 4, men det finns kn som sitter i häften med ytterkliché 10. Känner inte H275BI med RT på annan ytterkliché än 10.

H275BII1 har inhäftats i både HM4 och HM3, men då det för TS 5–7 endast finns kn i omslag från HM4 och för TS 8–9 endast finns kn i omslag från HM3 antar vi att detta också gäller för bandet utan kn. För H275BII2 som är ovanlig känner vi inget med RT, men då det kommer från TS 5, så bör vara av typ 2 och sitta på ytterkliché 3 eller 7 såsom indikerats i tabellen.

Tryckserierna

Nedan redogörs i mer detalj för innehållet i de olika tryckserierna.

Som den representativa resten för en kontrollnummerserie för smala häften anges resten för den cylindersiffra som är hel vilket för H275 är c 2. Om kn är delat så anges den när den hela cylindersiffran sitter på den största delen av kn. För H275 med delade kn 1+4, så anges alltså resten som kn *|***** + c 2 har. För att popularisera och underlätta användandet av rester anges nedan resterna för samtliga kombinationer med kn. Att räkna resten för ett delat kn är ett test för att kontrollera att det är ett äkta par. Om paret har en kombination kan man kontrollera att det har ”rätt” rest. Om paret är enkelt utan kombination så kan man kontrollera att det inte har en rest som borde vara kombinerat med någon cyls.

En rulle med färdigtryckta häftesinlagor från G2 innehåller enligt uppgift i Atlas häfteshandbok en 600–750 m lång frimärksbana. Detta motsvarar 2×13 000 – 2×17 000 stycken H275 häften. I förteckningen nedan över kända kn-tusental så är avståndet mellan kända kn i ett intervall högst 800 kn dvs. 2× 8000 häften. Sannolikheten för att finns en annan variant i intervallet är alltså liten, men det kan ha hänt något under inhäftningen. Klichéerna kan gå sönder. Rullen med omslagspapper tar slut och måste bytas.

TS 1

Alla H275A med helt kn i block kommer från TS 1 och båda varianterna H275A1 och H275A2 förekommer. RT är av typ 2. Kn är helt och har position 000.00 och sitter 3–4 mm från bild. Inga kombinationer RT + kn är kända.

H275A					
Helt kn i blockstil lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn	
	kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	H275A1 typ 2, 10~*	H275A2 typ 2, 10~*
05004–19562	0	11	6		

För TS 1 är följande kn-tusental är kända:

H275A1	HM4	05, 07–12		13–14, 15		18–19
H275A2	HM4		12		15–17	

TS 2

Alla H275A med helt kn i antikva kommer från TS 2 och båda varianterna H275A1 och H275A2 förekommer. RT är av typ 2. Kn är helt och har position 000.00 och sitter 5–7 mm från bild.

H275A					
Helt kn i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn	
	kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	H275A1 typ 2, 10~*, e=17	H275A2 typ 2, 10~*, e=18
75877–81964	2	13	8	77–78	
82378–84350	5	16	11		
85625–87104	13	7	2		
87545–99333	16	10	5		95
00467–01612	14	8	3		
03040–07511	6	0	12		
07763–10846	11	5	0		08–09
14811–16977	10	4	6		15–16
17845–20975	8	2	14	19–20	20
22805–24229	15	9	4		
24609–28110	16	10	5		
29216–37780	9	3	15		

För TS 2 är följande kn-tusental är kända:

H275A1	HM4	75–84		86–87		88–91		96–99		01, 03	
H275A2	HM4		85		87–88		91–95		00–01		04–10

H275A1	HM4		17–20		27			35–36	
H275A2	HM4	14–16		20, 22–26		28, 29, 30, 32, 33–35			37

TS 3 och TS 4

Alla H275BI kommer från TS 3 eller TS 4. Endast varianten med gult omslag H275BI2 har observerats. RT är av typ 2. Alla kn är i blockstil och hela med position 00.000–000.00 och sitter 3–4 mm från bild. Notera att alla H275B med helt kn i block är H275BI.

H275BI					
	Helt kn i blockstil lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn
		kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	H275BI2 typ 2, 10~* e=20–21
TS3	30830–73382	5	16	11	30–31, 39, 55–56, 69, 73
TS4	91473–04733	8→2	2→13	14→8	

För TS finns inga kända kombinationer RT + kn. Vid 97, 99 och 01–02-tusen finns ett fåtal häften med kn i ytterkliché 10.

För TS 3 är följande kn-tusental är kända:

H275BI2	HM4	30–32, 34, 35, 36–37, 39, 40–41, 44–46, 47, 48–51, 52, 55–56, 57, 58, 60–61, 62–63, 67, 69, 70, 73
---------	-----	--

För TS 4 är följande kn-tusental är kända:

H275BI2	HM4	91, 97, 99, 00, 01–02, 03–04
---------	-----	------------------------------

TS 5

I TS 5 är de flesta häften H275BII1, men det finns också H275BII2. I början är det delade kn 2.5+2.5, 3+2 och 0.5+4.5 från 38-tusen till 43-tusen och hela kn sitter 000.00. Notera att de delade kn 1+4 som finns i intervallet 86–27-tusen hör till TS 9. Då intervallen inte överlappar varandra är det enkelt att särskilja delade kn från TS 5 och TS 9.

H275BII1								
Delat kn i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn delning x+y	Kn avstånd till bild [mm]	Kn-rest					RT + kn
			c 2+ kn x+	kn +y +c 2	c 1 fana +kn +x	c 1 fot+ kn x+y +c 1 fana	kn +y +c 1 fot	kn x+ 3~* e=25
386**–401**	2.5+2.5, 3+2	3.5	8	3	2	14	9	38
40851–41221	0.5+4.5	9–10	8	3	2	14	9	
42824–43846	0.5+4.5	9–10	11	6	5	0	12	

Sedan sitter kn mittplacerade, 000.00 och 9–10 mm från bild.

H275BII1 och BII2				
Helt kn i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn
	kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	3~*,
45192–54753	6	0	12	
55062–63597	16	10	5	

För TS 5 är följande kn-tusental är kända:

H275BII1	HM4	38–37, 40–41, 42–43, 45, 46		50, 51, 52–53		55, 56. 57–58, 59–60, 63
H275BII2	HM4		47		54	

TS 6

I TS 6 är alla häften H275BII1 med helt kn i antikva. Kn sitter 000.00 och 9–10 mm från bild. Inhäftningen är gjord i HM4. RT är av typ 2.

H275BII1				
Helt kn i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn
	kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	3~*, e=26
91092–04793	11 →5	5→16	0→11	99

För TS 6 är följande kn-tusental är kända:

H275BII1	HM4	91, 92, 93–94, 96–97, 99, 00, 02–03, 04
----------	-----	---

TS 7

Alla häften H275BII1 med helt kn i antikva i position 00.000 tillhör TS 7. Kn sitter 9–10 mm från bild. Inhäftningen är gjord i HM4. RT är av typ 2.

H275BII1				
Helt kn i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn
	kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	3~*, e=26
36568–47927	10	4	16	46

För TS 7 är följande kn-tusental är kända:

H275BII1	HM	36, 38, 39–43, 44, 46, 47
----------	----	---------------------------

TS 8

Alla häften H275BIII1 med helt kn i antikva och ritsar på baksidans ytterkant tillhör TS 8. Kn sitter 9–11 mm från bild. Inhäftningen är gjord i HM3. RT är av typ 1.

H275BIII1 med ritsar på omslaget				
Helt kn i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn-rest			RT + kn
	kn+ c 2	c 1 fana +kn	kn+ c 1 fot	4~*, e=15–18
15895–19346	4	15	10	
19951–24783	8	2	14	
27276–32228	0	11	6	
32629–37568	4	15	10	33
39001–54412	13	7	2	39–40, 47
55005–70025	14	8	3	55, 65–66
71003–77003	12	6	1	71

För TS 8 är följande kn-tusental är kända:

H275BIII1	HM3	15–16, 17, 18–23, 24, 27–29, 30–32, 33–37, 39–40, 41–42, 44–47, 49–50, 51–52, 53–57, 58, 60–63, 64, 65–66, 69–70, 71, 72–77
-----------	-----	--

TS 9

Alla häften med delat kn 1+4 i antikva tillhör TS 9. Kn sitter 9–11 mm från bild. Häften är av typen H275BIII1. Inhäftningen är gjord i HM3 och omslagen har ritsar på baksidans ytterkant. RT är av typ 1.

H275BIII1 med ritsar på omslaget									
Delat kn 1+4 i antikva lägsta och högsta kända kn	Kn-rest					RT + kn			
	c 2+ kn 1+	kn +4 +c 2	c 1 fana +kn 1+	c 1 fot+ kn 1+4 +c 1 fana	kn +4 +c 1 fot	kn 1+ 4~* e=17	kn +4 4~* e=17	kn 1+ 5~* e=16	kn +4 6~* e=16
86608–90687	15	10	9	4	16				
91172–98230	5	0	16	11	6	98			
99130–04007	14→8	9→3	8→2	3→14	15→9			03–04	
05193–08219	2	14	13	8	3				
09423–12478	6	1	0	12	7		09		
14907–27118	1	13	12	7	2		20		15

För TS 9 är följande kn-tusental är kända:

H275BIII1	HM3	86, 87, 89, 90, 91–96, 97–99, 03–04, 05–08, 09–11, 12, 14–16, 17–18, 19, 24, 26, 27, 29
-----------	-----	--

Rapportera

Jag är mycket intresserad av kommentarer. Speciellt vill jag veta om någon har häften som strider mot mina iakttagelser. Rapporter om nya kn-tusental är också välkomna. Kontakta Sven Erik Mattsson. E-post SvenErik.B.Mattsson@gmail.com